

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПЕРЕХРЕСТЯ: ТЕОРІЯ ЗНАКІВ ПІРСА-МОРРІСА І
ГУМАНІТАРИСТИКА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Боговін О. В., канд. філол. наук
БДПУ, м. Бердянськ, Україна

Праці Ч. С. Пірса стали значним внеском у розвиток не тільки американської, а світової філософсько-аналітичної думки кінця ХІХ – початку ХХ століття. Серед іншого вчений започаткував семіотику як науку про впорядкування знакових систем. Для нас важливою є його праця “What is a sign?” (“Що таке знак?”, 1894) [1], у якій автор розгортає свою теорію знаків, яка в наступні десятиліття стала своєрідною платформою для становлення та розвитку літературознавчих і не тільки методологій. Ч. С. Пірс визначає знак як “idea about a thing” («ідея речі») та пропонує класифікацію знаків, яка не втратила своєї актуальності до сьогодні: “There are three kinds of signs. Firstly, there are *likenesses*, or icons; which serve to convey ideas of the things they represent simply by imitating them. Secondly, there are *indications*, or indices; which show something about things, on account of their being physically connected with them. [...] Thirdly, there are *symbols*, or general signs, which have become associated with their meanings by usage” [68]. (Існують три види знаків. По-перше, подібності, або ікони, які виконують функцію передачі ідей і репрезентують речі, просто імітуючи їх. По-друге, існують покажчики, або індекси, які щось говорять про речі, тому що фізично пов’язані з ними. [...] По-третє, існують символи, або загальні знаки, які асоціюються з їхніми значеннями завдяки звичці).

Варто наголосити на суттєвій обставині щодо входження теорії Ч. С. Пірса у світовий науковий простір гуманітаристики, а саме: ідеї філософа, викладені в нетрадиційній і важкій для сприйняття формі, друкувалися у виданнях, присвячених проблемам математичної логіки та філософії прагматизму, – тобто певний час були фактично недосяжні широкому науковому товариству, оскільки не потрапляли в поле зору гуманітаріїв. Вихід цих ідей на «авансцену» світової науки забезпечив послідовник наукових пошуків Ч. С. Пірса американський філософ-прагматик Чарльз Уільям Морріс, який у своїй фундаментальній праці «Foundations of the theory of signs» («Основи теорії знаків», 1938) [65] не тільки узагальнив ідеї свого попередника, а й розвинув їх. Зокрема, Ч. У. Морріс зазначив подвійний статус семіотики як науки і встановив загальноприйнятну у сучасній науці взаємозалежність знаків у семіозисі і, відповідно, підрозділи семіотики, присвячені їх вивченню: семантика, прагматика та синтактика.

У зарубіжній науковій думці досі точаться дискусії щодо внеску Ч. У. Морріса у розвиток теорії Ч. С. Пірса: з одного боку його вважають лише наслідувачем та популяризатором великого, але незрозумілого у свій час генія-прагматика; з іншого – достойним учнем і продовжувачем ідей свого наукового «вчителя», який зміг не лише оформити, а й розвинути теорію знаків, забезпечити її входження у сферу гуманітаристики. На нашу думку, очевидні успіхи Ч. У. Морріса у розробці та поширенні теорії знаків безперечно заслуговують на

визнання, а ім'я автора монографії «Основи теорії знаків» достойне стояти поруч з Ч. С. Пірсом.

Отже, теорія Пірса-Морріса, заклавши своєрідний фундамент гуманітаристики XX століття, водночас, ставила ряд запитань, серед яких одним із найактуальніших стало питання про способи впорядкування знакових систем тим чи іншим чином.

Література

1. Charles W. Morris. Foundations of the theory of signs. International encyclopedia of unified science, vol. 1, no. 2. The University of Chicago Press, Chicago, 1938, VII + 59 pp. – URL: <https://ru.scribd.com/doc/51866596/Morris-1938-Foundations-of-Theory-of-Signs> (дата звернення: 25.05.2018).
2. Peirce C. S. What is a sign? / Charles Sanders Peirce. – URL: <https://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/us/peirce1.htm> (дата звернення: 24.09.2017).